

Araştırma Makalesi/Research Article**Ortodoks Ekonomi Yaklaşımına Alternatif Olarak Post Keynesyen Ekonominin Gelişimi******The Development of Post Keynesian Economics as an Alternative to Orthodox Economic Approach*****Ethem ESEN******Kemal YILDIRIM*******Öz**

Post Keynesyen ekonomi, günümüz ekonomi anlayışına hâkim olan Ortodoks ekonomi yaklaşımına karşı alternatif bir iktisadi yaklaşım olarak geliştirilmiştir. Post Keynesyen ekonominin temelleri John M. Keynes'in ve Michal Kalecki'nin görüşlerine dayanmaktadır. Post Keynesyen ekonomi heterodoks bir iktisat okulu olarak günümüzde gelişimini sürdürmektedir. Bu şekilde Post Keynesyen ekonomi uygun metodolojik yapıyla kendine özgü pozitif bir düşünce okulu olarak literatürde yer almaktadır. Post Keynesyen ekonominin temel unsurunu efektif talep ilkesi oluşturmaktadır. Post Keynesyenlere göre ekonominin asıl sorunu, kaynakların nasıl genişletilebileceği ve buna bağlı olarak ekonomideki talep yetersizliğinin nasıl ortadan kaldırılacağıdır. Bu bakımdan Post Keynesyen ekonomi, belirsizliğin olduğu bir dünyada tarihsel zaman içinde gerçek ekonomik sorunlarla ilgilenmektedirler. Bu çalışmada, diğer iktisadi okullara göre ekonomiye yeni bir bakış açısı getiren Post Keynesyen ekonomi yaklaşımı açıklanacak, Post Keynesyen ekonominin gelişimi ve temel ekonomik konulara nasıl yaklaştığı üzerinde durulacaktır. Sonuç olarak bu çalışmadan, Post Keynesyen ekonominin uygun yaklaşımlarıyla ekonomide yeni bir bakış açısı olarak literatürde yerini aldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Post Keynesyen ekonomi, Tarihsel zaman, Efektif talep, Keynes, Kalecki.

Abstract

Post Keynesian economics was developed as an alternative economic approach to the Orthodox economy that dominates today's economic approach. The foundations of Post Keynesian

Geliş Tarihi/Received: 24. 03. 2019 - Kabul Tarihi/Accepted: 29. 11. 2019

* Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında tamamlanan "Post Keynesyen İstihdam Analizi ve Türkiye Uygulaması" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, Eskişehir/Türkiye, etheme@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5356-1798.

*** Prof. Dr. Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, Eskişehir/Türkiye, kyildirim@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3660-6886.

economics are based on the views of John M. Keynes and Michal Kalecki. Post Keynesian economics continues its develop as a school of heterodox economics nowadays. In this way, Post Keynesian economics takes part in the literature as a positive school of thought with its appropriate methodological structure. The principle of effective demand constitutes the basic element of Post Keynesian economics. According to Post Keynesians, the main problem of the economy is how to expand the resources and to eliminate the lack of demand in the economy. In this respect, the Post Keynesian economics deals with real economic problems in historical times in a world of uncertainty. In this study, the Post Keynesian economics, which brings a new perspective to the economics according to other economic schools, will be explained, and its development and the approach to the basic economic issues will be emphasized. As a result, it is seen from this study that Post Keynesian economics has taken its place in the literature as a new perspective in the economics with its appropriate approaches.

Keywords: Post Keynesian economics, Historical time, Effective demand, Keynes, Kalecki.

GİRİŞ

Sosyal bir bilim olan iktisadın ortaya çıkışından günümüze kadar iktisatçılar arasında çeşitli görüş farklılıkları yaşanmaktadır. Zaman içinde birçok teori ve model, insanların ideolojik, felsefi, politik ve ekonomik görüşleri çerçevesinde içinde yaşadığımız dünyanın ekonomik yönünün açıklanması için geliştirilmiştir. Dolayısıyla, her bir teori veya model bir ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıldan sonraki ekonomi literatürünün gelişimi incelendiğinde; ilk olarak Neo-klasik ekolün hâkim olduğu bir dönem görülmektedir. 1929 yılında ortaya çıkan Büyük Buhran ile Neo-klasik ekolün ekonomiyi açıklamadaki yetersizliği Keynes'in ve Keynesyen ekolün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu dönem ekonomi tarihi açısından bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemi takiben, Keynes'in politikalarının ve ekonomiye devlet müdahalesi görüşlerinin gerekliliği, Keynes'in görüşlerinin geniş kitlelere yayılmasını ve çeşitli yorumlarının yapılmasını doğurmuştur. Fakat Keynes sonrası ortaya çıkan ve Keynes'in devamı niteliğinde olduklarını ifade eden Keynes yönlü teoriler, aynı zamanda kapsamları içine Neo-Klasik ekonominin temel varsayımlarını da dâhil ederek Keynes'in temel bakış açısından uzaklaşmışlardır. Bu nedenle, Keynes'in düşüncelerinin modern günümüz dünyasına yansıtılması ve geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, günümüz ekonomi anlayışına hâkim olan ana akım Ortodoks yaklaşımın ortaya koyduğu ekonomi politikalarına karşı bir alternatif yaklaşımın geliştirilmesi ihtiyacı da doğmuştur. Post Keynesyen görüş bu ihtiyaca dayalı olarak ortaya çıkmıştır.

Post Keynesyen ekonominin temelleri John M. Keynes'e ve Keynes ile aynı dönemde yaşayan Michal Kalecki'nin görüşlerine dayanmaktadır. Bu iki önemli iktisatçının yanında, bu düşünce okulunun temellerinin gelişmesinde Keynes ve Kalecki'nin çalışmalarını birleştiren Joan Robinson ve Nicholas Kaldor gibi heterodoks ekonomistlerin de önemli katkıları olmuştur. Post Keynesyenlerin takip ettiği ve geliştirmekte olduğu düşüncelerin uzun bir geçmişi olmasına rağmen, Post Keynesyen düşüncenin bir okul olarak ortaya çıkması ise, 1970'lerin ikinci yarısında olmuştur. Bu yıllar, Post Keynesyenlerin kendilerini ilk defa bir düşünce okulu olarak gösterdikleri dönemdir. Bunda özellikle Post Keynesyenlerin kendilerini ifade edebilecekleri, akademik ve politik çevrelere kendilerini duyurup, aktarabilecekleri bir dergilerinin ortaya çıkmasının önemli bir payı vardır.

Post Keynesyen ekonominin temel taşıma efektif talep ilkesi oluşturmaktadır. Neo-klasiklere göre ekonominin asıl sorunu, kıt kaynakların nasıl dağıtılacağıdır. Post Keynesyenlere göre ise, sorun kaynakların nasıl dağıtılacağı değil, nasıl genişletilebileceği

ve mevcut olan talep yetersizliğinin nasıl giderilebileceğidir. Post Keynesyen ekonominin en önemli özelliklerinden biri gerçekçiliktir. Post Keynesyenler, gerçek ekonomik sorunlarla ilgilenmektedirler. Post-Keynesyen ekonomi, ekonomik süreçlerin gerçek dünyada tarihsel zaman içinde nasıl işlediğini anlamakla ilgilenmektedir (Hart & Kriesler, 2014: 5). Buna bağlı olarak Post Keynesyen ekonomi, belirsizliğin hüküm sürdüğü bir dünyada, oluşturulacak beklentilerin son derece önemli olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, bu ortam içinde yer alan kurumlar ve kurumsal yapılar da ekonomik belirsizlik içinde oldukça önemlidir.

Post Keynesyen ekonominin metodolojisi gerçekçilik yaklaşımı üzerine kuruludur. Post Keynesyenler Neo-klasiklerin aksine, gerçek dünyayı çeşitli varsayımlarla ideal bir yer haline getirme çabası içinde değillerdir. Post Keynesyenler için amaç, içinde yaşanılan dünyanın ekonomik yönünü açıklamaktır. Bu bakımdan, Post Keynesyen iktisatçılar gerçekçi önermelere değer vermektedirler. Neo-klasikler bireyleri atomistik varlıklar olarak görürken, Post Keynesyen ekonominin metodolojik yapısına göre, bireyler sosyal varlıklar olup, organik bir yapı içindedirler (Dow, 1991: 184). Dolayısıyla, Neo-klasiklerin aksine, Post Keynesyenler bireylerin uzun dönemde bile olsa hata yapabileceklerini kabul eder. Bu açıdan Post Keynesyen ekonomistler, insanların mekanik bir şekilde görüldüğü Neo-klasik ekonomiyi kuvvetli bir şekilde eleştirmektedirler. Onlara göre, Neo-klasiklerin aşırı rasyonellik yaklaşımı da anlamsızdır. Belirsizliğin olduğu bir dünyada ekonomik birimlerin kararlarının merkezinde sınırlı bir rasyonellik anlayışı vardır. Çünkü rasyonellik bilinmeyen gelecek tarafından sınırlandırılmıştır ve dolayısıyla da bu durum Neo-klasiklerin savunduğu optimizasyoncu davranışı zayıflatmaktadır (Drakopoulos, 1999: 887). Bu nedenle, ekonomik birimlerin aldığı birçok kararın arkasında optimizasyoncu davranışın yerine, toplumsal ve kurumsal yapıya ait gelenekler, alışkanlıklar ve deneyimler ön plandadır.

Post Keynesyen görüş, başlangıçta Neo-klasik okula karşı alternatif olarak görülmüş olsa bile, gelişen metodolojik ve kapsamlı yapısıyla pozitif bir düşünce okulu olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu çalışmanın amacı, literatürde tam olarak bilinmeyen ve hakkında yeterli sayıda çalışmanın olmadığı Post Keynesyen okulu tanıtmak ve çeşitli konulardaki görüşlerini ortaya koymaktır. Böylece çalışmanın özellikle Türkçe literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla çalışmada, ilk olarak Post Keynesyen ekonomi düşüncesinin temelleri ve gelişimi ele alınacaktır. Çalışmanın kalan kısmında ise, Post Keynesyenlerin fiyatlama, yatırım, gelir dağılımı, büyüme, konjonktür ve para gibi temel ekonomik konulardaki görüşleri açıklanacaktır.

POST KEYNESYEN EKONOMİNİN TEMELLERİ

Post Keynesyen ekonominin tarihi Keynes'in 1936 yılındaki İstihdam Faiz ve Paranın Genel Teorisi isimli kitabıyla başlar. Victoria Chick, Post Keynesyen ekonomiyi, temelleri Keynes ve Kalecki ve onların entelektüel varislerinden ilham almakta olan bir düşünce yolu, bir yaklaşım metodu olarak tanımlayarak, yapılan Post Keynesyen çalışmaların amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir (Chick, 1995: 20):

- Keynes'in, Kalecki'nin ve onların eski taraftarlarının görüşlerini iyileştirmek,
- Bu görüşleri Keynes'in 1936'daki Genel Teorisinin sınırları etrafında genişletmek,
- Keynesyen devrimi tamamlamak.

Post Keynesyenlerin bu amaçlarının yanında, Post Keynesyen ekonomiyi, alternatifi olduğu Neo-klasik ekonomiden ayıran beş temel özellik ise şu şekildedir (Eichner, 1979: 11-16):

- i. Ekonomik büyüme ve gelir dağılımının bir açıklayıcısı olarak yatırım oranının temel belirleyici olması,
- ii. Zaman içinde devamlı olarak hareket eden ve genişleyen bir ekonomik sistem görüşü,
- iii. Analiz edilen dinamik süreç içinde gelişmiş kredi ve diğer parasal kurumların ekonomik sistemdeki temel rolü,
- iv. Modern ve teknik olarak gelişmiş ekonomi içinde fiyatların yönetilmesi,
- v. Varsayımlardan ziyade, gerçek ekonomik sistemlerin dinamik davranışı ile ilgilenen bir Post Keynesyen teorisinin varlığı.

Bu temel özelliklerinin yanında Post Keynesyen ekonominin çok heterojen bir yapısı vardır. Tek bir düşünce temeli olsa bile, bunun içinde çeşitli yorumları içermektedir. Post Keynesyen ekonomiyi, bu çeşitliliği içinde Hamouda ve Harcourt birbiriyle bazen farklı olan görüşleri de içeren bir portmantoya benzeter. Bu portmanto içinde, Post Keynesyen ekonomistler, Neo-klasik teoriyi ve Keynesyen teorisinin IS-LM genel denge versiyonlarını reddederek, alternatif yeni yaklaşımlar getirmeyi amaçlarlar. Bu heterojen yapıyı oluşturan akımları Hamouda ve Harcourt üç gruba ayırır: (Hamouda & Harcourt, 1988: 2) İlk akım, Marshall'dan direkt olarak etkilenen Keynes'in *Treatise on Money* ve *General Theory* eserlerini başlangıç noktası olarak alan Sidney Weintraub, Paul Davidson, Victoria Chick, Jan Kregel ve Hyman Minsky gibi Post Keynesyenlere dayanmaktadır. Bu grup temel olarak, belirsizliğin rolü ve paranın temel özellikleri üzerinde durmuştur. İkinci akım, Marx'a kadar gitmekte ve özellikle Sraffa'nın etkisinde olan, efektif talep ilkesini uzun dönem analizi ile uyumlaştırmaya çalışan Garegnani, Krishna Bharadwaj, Eatwell, Milgate ve Pasinetti gibi ekonomistleri içermektedir. Üçüncü akım ise, Kalecki'ye dayanmaktadır. Bu akım, Kalecki'nin Marx'ın yeniden üretim şemalarını gerçekleştiren sorunların üstesinden gelmek için uyarlaması yoluyla Joan Robinson ve O'nun takipçilerine kadar uzanmaktadır.

Hamouda ve Harcourt'un yaptığı Post Keynesyen ekonomiyi oluşturan akımların gruplandırılmasına benzer olan bir ayrımı Philip Arestis (1996a) yapmıştır. Arestis, Veblen'in kurumsalcı geleneğinden gelen bir akımı da Post Keynesyen ekonominin içine katmış, fakat Sraffa'dan gelen akımı gruplandırmaya almamıştır. Burada özellikle belirtilmesi gerekir ki; 1980'lerde ve 1990'ların başında Keynes'in felsefi literatürü geliştirilerek, Keynes'in felsefesinden modern Post Keynesyenizme doğru genel bir düşünce tarzı geliştirilmiştir. Bu metodolojik gelişimde, belirsizlik üzerine olan ilgi artmıştır. Sraffa'nın ekonomisinde ise belirsizlik kavramına önem verilmemiştir. Dolayısıyla, Hamouda ve Harcourt'un Post Keynesyen ekonominin oluşumunda bir akım olarak ifade ettikleri Sraffa'nın ekonomisinin, belirsizliğe önem veren Post Keynesyen ekonomi ile nasıl uyumlu olabileceği konusunda tereddütler ortaya çıkmıştır (Dow, 2003: 475).

Post Keynesyen ekonominin bu çeşitliliğiyle beraber, Keynes'in ve O'nun bir devrim yaratan Genel Teorisinin Post Keynesyen ekonomi anlayışı üzerinde anahtar bir önemi vardır. Keynes'in Genel Teori kitabı için Kalecki, "şüphe yoktur ki, ekonomi tarihinin bir dönüm noktasıdır" ifadesini kullanmıştır (King, 2002: 39). Keynes, Genel

Teorisinin ‘görünmez el’e duyulan güven sayesinde piyasaların kendi kendine eski gücüne kavuşacağına ifade eden Klasik teoriye alternatif olduğunu ifade etmiş ve metodolojik olarak Ortodoks teoriden ayrıldığını belirtmiştir (Dow, 1985: 56). Keynes’in analizinin merkezinde efektif talep bulunmaktadır. Keynes’e göre, “Klasik Teorinin önermeleri sadece özel bir duruma uygulanabilir, genel duruma uygulanamaz. Klasik teorinin özel bir duruma uygulanan varsayımlarının özelliklerinden dolayı, bunlar içinde yaşadığımız ekonomik topluma uygulanamaz. Eğer uygulanmaya çalışılırsa yanlış ve yanıltıcı sonuç verir” (Keynes, 1936: 3). Diğer bir ifadeyle, Keynes, Klasik görüşün ekonomiyi bütünüyle ilgilendiren makro düzeyde bir analiz geliştiremediğini ve analizlerinin daha çok mikro düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Hyman Minsky de Keynes’in üzerinde durduğu dengesizlik olgusunun Neo-klasik sentezde göz ardı edildiğini ifade etmiştir. Minsky’e göre Keynes, Genel Teorisinde her zaman, süreçlerin ve belirli durumların geçici doğasını dikkate alırken, Neo-klasik sentezin modelleri temelde zaman kavramını dikkate almamıştır. Bunun yanında, Genel Teori, açık bir şekilde bir ekonominin belirli kurumsal karakteristikleriyle ilgilenirken, standart Neo-klasik sentez kurumsal detaylardan soyutlanmıştır (Minsky, 1975: ix).

Keynes’in görüşleri Post Keynesyen ekonomiye öncülük etmiştir. Keynes’ten sonra gelen Post Keynesyenler, Keynes’in fikirlerini geliştirerek ve Genel Teoriden faydalanarak, kendi ifadeleriyle bitmeyen Keynesyen devrimi tamamlamaya çalışmaktadırlar.

POST KEYNESYEN EKONOMİNİN GELİŞİMİ

Post Keynesyen düşünce üzerine Keynes’ten sonra diğer önemli bir etki, Polonyalı iktisatçı Michal Kalecki’nin çalışmalarıdır. 1930’larda Keynes’ten bağımsız ve çalışmalarından habersiz olarak Kalecki de Keynes gibi, efektif talebi içine alan bir konjonktür modeli geliştirmiştir. Kalecki’deki ve Post Keynesyen analizdeki efektif talep, modern ekonomilerde karşı karşıya kalınan temel sorunun, kaynakların kıtlığından ziyade talep kıtlığı olduğunu ifade etmektedir (Arestis, 1996b: 12). Kalecki, firmalar arasında farklı derecelerde rekabet olduğunu varsaymıştır. Bununla da, konjonktür analizini farklı sınıflar ve farklı ekonomik sektörler açısından ele almıştır. Ona göre, toplumsal ilişkiler üretimde önemlidir ve bu nedenle sosyal sınıflar açık bir şekilde analiz içinde ele alınmıştır. Kalecki’ye göre, beklentiler ekonomiyi çalıştıran yatırım harcamalarını yönlendirir. Değişen beklentiler ise, olası kararsızlıklara yol açar. Neo-klasik ekonominin tersine, Kalecki’ye göre monopolün derecesi, ne kadar firmanın fiyatları oluşturacağını ve böylece ücretler ve kârlar arasında gelir dağılımının nasıl yapılacağını belirler. Bu şekilde de; gelir dağılımı talebi etkiler (Holt & Pressman, 2001: 3).

Post Keynesyen ekonominin radikal içeriğinin öğrenilmesi için Kalecki’nin çalışmaları önem arz etmektedir. Kaldor, Kalecki’nin başlangıç noktası olarak monopolistik rekabeti alan orijinal işsizlik dengesi modelinin, Keynes’in çalışmalarından daha iyi olduğunu ifade etmesi, Kalecki’nin Post Keynesyen Ekonomi için ne denli önemli bir ekonomist olduğunu ortaya koymaktadır. Joan Robinson’a göre de Kalecki, eksik rekabet ve efektif talep analizlerini çok iyi bir şekilde kurmuştur ve bu açıdan da Post Keynesyen Ekonomi isminin oluşmasında önemli katkı sağlamıştır (Lavoie, 1992: 2)

Keynes ve Kalecki’den sonra Post Keynesyen ekonominin gelişiminde özellikle Joan Robinson’un başını çektiği ve Nicholas Kaldor’un da içinde bulunduğu Cambridge

İktisatçıların çalışmaları önemlidir. Post Keynesyen ekonomiyi ortaya çıkaran Keynes'in mirasını geliştirmeye çalışan Robinson ve diğer Cambridge iktisatçıların çalışmalarıdır. Bu bakımdan, Kaldor ve Robinson çalışmalarında, Keynes ve Kalecki'den önemli ölçüde yararlanmışlardır. Bu açıdan da genellikle, Cambridge'deki Post Keynesyenler birinci kuşak Post Keynesyen olarak ele alınırken, Amerikan Post Keynesyenleri ise, ikinci kuşak Post Keynesyenler olarak anılırlar.

Post Keynesyen Ekonominin İngiltere'deki Gelişimi

Kalecki'nin Cambridge'de kısa süreli bulunuşunda en büyük destekçilerinden biri Joan Robinson olmuştur. Robinson'un 1937 yılında yayımlanan Neo-klasik ekonomiyi eleştirdiği 'İstihdam Teorisinde Denemeler' adlı çalışmasında Kalecki'nin etkisi görülmektedir. Bu çalışmasında Robinson, parasal ücretler ile reel ücretlerin ayrı ayrı belirleneceğini; parasal ücretlerin sendikaların pazarlık gücü tarafından ve reel ücretlerin ise üretimin teknik koşulları tarafından belirleneceğini; reel ücretler ile istihdam arasındaki herhangi bir ilişkinin tesadüfi olduğunu ifade etmiştir (King, 1999: 881). Bu nedenle, reel ücret oranındaki herhangi bir azalma, tam istihdamı sağlamayacaktır.

Bir görüş olarak Post Keynesyen ekonomi, Robinson'un 1956 yılındaki 'Sermaye Birikimi' ve 1962 yılındaki 'Ekonomik Büyüme Teorisinde Deneme' adlı eserleri ile öne çıkmıştır (Arestis, 1992: 87). Joan Robinson'un çalışmaları, Keynesyen efektif talep teorisini, Kalecki'nin eksik rekabet analizini ve Neo-klasik teorinin Sraffa eleştirisini bir araya getirmiştir. Robinson, Post Keynesyenler arasındaki liderliği ve Post Keynesyenlerin Neo-klasik ekonomistlere fikirlerini nakletmesi açısından da önemli bir yere sahiptir (Dow, 1991: 179).

Robinson, 1953-54 yıllarında yazdığı bir dizi makale ile 'Kapital teorisinde Cambridge Münazaraları' olarak bilinen tartışmaları başlatmıştır. Bu tartışmalarda Robinson, sermaye, dağılım ve büyümenin Neo-klasik analizinin mantığı uygunluğunu eleştirmiştir. Bunun yanında, Robinson ve Kaldor, ekonomik analizde oluşan denge kavramına karşılık olarak tarihin rolünü vurgulamışlardır. Robinson'a göre, ekonomiler dinamik bir yapıya sahip olarak zaman içinde değişip büyüdüğü için, ekonomi gibi bir disiplin için stabil dengeden bahsetmek uygun değildir. Bunun yanında Robinson, gerçek dünyanın tam rekabet altında olmadığını da vurgulamıştır. Robinson'a göre, büyük firmalardan oluşan birçok endüstri, geniş piyasa gücünü kullanmaktadır. Bu yaklaşım, Kalecki'nin fiyatlama ve gelir dağılımı analizi ile tam uyumdadır.

Nicholas Kaldor, Cambridge'e Londra Ekonomi Okulundan gelmiştir. Kaldor, Cambridge'de geliştirilen ekonomik düşünceye hiçbir zaman tam anlamıyla uyum sağlayamamış olsa da, Post Keynesyen ekonominin gelişiminde önemli katkılarda bulunmuştur. Kaldor, büyüme ve ekonomi politikası konularıyla ilgilenmiştir ve sektörel analizler yapmıştır. Kaldor, uzun dönem analizler üzerinde durmuş, ekonomik büyümenin belirleyicileri üzerine bir analiz yapmıştır (Holt & Pressman, 2001: 3). Bunun yanında Kaldor, paranın içselliği konusunda Post Keynesyen düşüncenin gelişiminde ve Monetaristlere karşı olan mücadelesinde Post Keynesyen düşünceye katkıda bulunmuştur. Kaldor'a göre; para arzı, merkez bankasının parasal politikalarından ziyade, işlerini genişletmek için krediye ihtiyacı olan firmalar ve kredi vererek kâr elde etmek isteyen bankalar tarafından içsel olarak belirlenir.

Aynı dönemde Cambridge’de Piero Sraffa da bulunuyordu. Sraffa’nın az sayıda eseri olmasına rağmen, onun Cambridge iktisadına önemli katkısı olmuştur. Sraffa, Marshall’ın kısmi denge analizini hem de ölçüğe göre getiri yasaının, maliyet ile üretilen miktar arasındaki (U biçimindeki) fonksiyonel bir ilişki kurmak için kullanımını eleştirmiştir. Sraffa, teorik araştırmasını Ricardo’nun çalışması paralelinde ilerletmiş ve daha sonra, Ricardo’nun değer teorisini tekrar güncelleştirmek için çalışmıştır. Sraffa’nın *Production of Commodities by Means of Commodities* adlı kitabı, Neo-klasik değer teorisinin eksik yanları olduğunu vurgulamaktadır. Burada Sraffa, klasik değer sorununu, nispi fiyatların ve kâr oranının eşanlı belirlenimi ile çözmüştür. Sraffa’nın analizi, marjinalist değer teorisinin (özellikle, sermaye olarak adlandırılan üretim faktörünün kıtlık fiyatı olarak kâr oranı kavramının) eleştirisi için katkılar sağlamıştır (Roncaglia, 1999: 1085-1087).

Post Keynesyen ekonomiye, her biri farklı konularda olan diğer katkıda bulunan ekonomistler arasında Richard F. Kahn, George L.S. Shackle ve Roy Harrod da vardır. Gelir çarpanı kavramı ile ilgili belirli katkılarının yanında Kahn’ın, Keynes’in Genel Teori düşüncesinin gelişiminde de katkıları olmuştur. Cambridge dışında fakat İngiltere’de bulunan Shackle ise, belirsizlik altında karar alma konusunda Keynes’in Genel Teorisindeki görüşlerinin gelişmesinde katkı sağlamıştır (Dow, 1991: 179). Dinamik bir makroekonomik model oluşturma çabası içinde olan Roy Harrod ise, bunu yaparken özellikle, Keynes’in analizini uzun dönem işsizlik ve büyüme sorunlarına ilişkin olarak genişletmiştir.

Sraffa, Robinson ve Kaldor ile birlikte Cambridge’de 1950’li ve 1960’lı yıllarda, A. Asimokopulos, Pierangelo Garegnani, Luigi Pasinetti ve G. C. Harcourt’u içeren yeni bir jenerasyon Post Keynesyen ekonominin gelişimine katkı sağlamıştır (Holt & Pressman, 2001: 4). Asimokopulos, birçok yönden Post Keynesyenler arasında farklıdır. Asimokopulos, Keynes’in düşüncelerinin aydınlatılması ve Kalecki’nin görüşlerinin ciddi bir şekilde incelenmesi gerektiği konusunda ısrarcıdır. Asimokopulos, Keynes’in Genel Teorisindeki yatırım teorisine bir eleştiri geliştirmiştir. Asimokopulos’a göre Keynes, başlangıç finansmanının sağlanmasıyla birlikte planlanmış harcamalar yapıldıktan sonra likidite eksikliğinin giderileceğini ve bu finansmanın kendini yenileyen bir döner sermayeye dönüşeceğini ve böylece de, çarpanın etkisini eşanlı olarak göstereceğini ifade etmiştir. Asimokopulos’a göre burada Keynes’in hatası, yatırımdaki bir artıştan sonra, kısa dönem denge durumuna ulaşmak için gereken zamanı dikkate almamasıdır (Işık, 2004: 102). Bu eleştirisiyle birlikte Asimokopulos, daha yeterli bir Post Keynesyen yatırım teorisi geliştirmek için çalışmıştır.

Garegnani, Sraffa ile marjinalist dağılım teorisine bir eleştiri getirmiştir. Bu alternatif dağılım teorilerine yolu açan bir çalışma olmuştur. Ayrıca Garegnani, Sraffa’nın çalışmalarını izleyerek, fiyatların arz ve talep yoluyla belirlenmesini reddeden ve uzun dönem efektif talep teorisini artık kavramı ile birleştiren bir çalışma yapmıştır (Hamoudo & Harcourt, 1988: 11). Pasinetti ise, jenerasyonunun önde gelen üyelerinden biridir. Pasinetti, Sraffa’nın çalışması olan Ricardo’nun değer ve dağılım teorisini özenli bir matematiksel formülasyon ile geliştirmiştir. Kaldor’un yaptığı çalışmanın üzerine Pasinetti, marjinalist olmayan bir dağılım teorisinin geliştirilmesine yardım etmiştir. Bu teori, bir ekonomideki kâr oranının, büyüme oranına ve kapitalistlerin tasarruf yapma eğilimlerine bağlı olduğunu öne sürmektedir. Son olarak, Harcourt, kapitalist sisteme karşı Cambridge yazarları arasında en iyi tanınanlardan biridir. Harcourt, 1960’lı ve 1970’li

yıllarda iki sektörlü modeline örnek olarak fiyat oluşumu ve mark-up teorisi üzerine önemli ve etkili bir dizi makale yazmıştır (Holt & Pressman, 2001: 4).

Post Keynesyen Ekonominin Amerika'daki Gelişimi

Post Keynesyen ekonominin Amerika'daki gelişimine bakıldığında göze çarpan iktisatçılardan biri John Kenneth Galbraith'dır. Aynı zamanda kurumsal iktisatçı olarak da bilinen Galbraith, Avrupa ve Amerikan Post Keynesyenleri arasında köprü oluşturmaya yardımcı olmuştur ve bunun yanında Post Keynesyen ekonominin Marksist yönünün oluşturulmasında katkılarda bulunmuştur. Galbraith, Alfred Eichner ile birlikte, Joan Robinson'un eksik rekabet üzerine olan çalışmalarını geliştirmiştir. Galbraith, birçok ekonomik analizin temelini oluşturan piyasanın, satın alınan malların çoğunu üreten büyük oligopolller tarafından düzenlendiğini ve bu piyasa gücünün firmalara ücretleri ve fiyatları kontrol gücü sağladığını vurgulamıştır. Galbraith, enflasyonu kontrol etmek için uygulanan gelirler politikasının veya hükümet tarafından yapılan bazı biçimlerdeki ücret ve fiyat kontrollerinin, insanları işten atan makroekonomik politikalarından daha iyi bir sonuç vereceğine değinmiştir (Holt & Pressman, 2001: 4-5).

Amerika'da ikinci jenerasyon Post Keynesyenler, Sidney Weintraub ve Paul Davidson ile başlar. 1970'li yılların başlarında Post Keynesyenlere önemli dergilerde yer verilmiyordu. 1978 yılında birçok ekonomistin desteğiyle Weintraub ve Davidson tarafından *Journal of Post Keynesian Economics* dergisi yayın hayatına başlamıştır. Bu dergi, Post Keynesyenler için önemli bir iletişim ve araştırmalarını kitlelere sunma aracı görevlerini görmüştür.

Sidney Weintraub, 45 derecelik model ve IS-LM modeli ile gösterilen geleneksel Keynesyen modelin, arz yönlü faktörleri göz ardı ettiğini ifade etmiştir. Weintraub'a göre bu modeller aynı zamanda, fiyat ve fiyat değişikliklerini de göz ardı etmiştir. Weintraub, Keynes'in Genel Teorisinde arka plana ittiği toplam arz fonksiyonunu yeniden geliştirmiş ve bu modelini, büyüme ve dağılım gibi önemli makroekonomik konuları analiz etmek için genişletmiştir. Bunun yanında, Keynes'in toplam talep analizini de, efektif talebi ve gelir dağılımını dikkate alarak geliştirmiştir. 1970'lerin sonlarına doğru OECD ülkelerini önemli ölçüde tehdit eden enflasyon sürecine karşı Weintraub'un savunduğu vergi-tabanlı gelirler politikası onun daha çok tanınmasını sağlamıştır. Paul Davidson'a göre, Weintraub'un 1958 yılındaki *An Approach to the Theory of Income Distribution* adlı çalışması Post Keynesyen ekonominin ayrı bir düşünce okulu olarak ortaya çıktığını göstermektedir (Davidson, 2003: 251).

Weintraub'un Pennsylvania Üniversitesinde öğrencisi olan Paul Davidson, *Money and Real World* adlı eserini çalışmak için Cambridge'e gitmiştir. Bu çalışma, Post Keynesyenlerin paraya olan bakışlarını yansıtmada temel olabilecek önemli bir eserdir ve para üzerine yapılan Post Keynesyen çalışmaların gelişimine ön ayak olmuştur. Davidson, 1964 yılında E. Smolensky ile birlikte *Aggregate Supply and Demand Analysis* adlı bir kitap çıkarmıştır. Davidson'a göre bu kitap, Post Keynesyen makroekonominin temel bir kitabıdır (Davidson, 2003: 255).

Davidson, Keynes gibi, para doğasından dolayı enflasyona neden olur, görüşünü savunmuştur. Ona göre, para, temel açıdan diğer mallardan farklıdır. Eğer kişi parayı elinde tutmak istiyor ve mal satın alımı yapmıyorsa, firma satışları düşecek ve işçiler işten

çıkarılacaktır. Davidson'a göre dünyayı tahmin edilemez yapan belirsizliktir ve bu insanları ellerinde para tutmaya iter.

Keynes'in ekonomik görüşünün gelişimine katkıda bulunan bir diğer önemli isim de Hyman Minsky'dir. Minsky, finansal istikrarsızlık hipotezi olarak adlandırılan, reel ve parasal faktörlerin etkileşiminden sonuçlanan bir içsel konjonktür dalgalanması teorisi geliştirmiştir. Minsky, çalışmasında piyasa başarısızlıklarını ve konjonktürü açıklamaya yardımcı olacak bir analiz geliştirmiştir. Özellikle, 1929 Büyük Depresyonu, borsanın çöküşü bu konuda Minsky'nin önemli ilham kaynağı olmuş ve Minsky depresyona neyin neden olduğunu bulma yoluna gitmiştir. Minsky, finansal kırılganlık ile ilgili çalışmasında, bir efektif talep başarısızlığının veya faiz oranındaki dışsal bir artışın, bir firmayı veya bir bankayı ya da bir ülkeyi bir finansal kırılganlık pozisyonuna sürükleyebileceğini ifade etmiştir. Minsky'e göre, ülkelerin hızlı büyüme yoluna girmek için (1970'li yıllarda Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi) finansal piyasalardan ilave likidite sağlaması, yani borçlanmaları ve bu borçların giderek artması, kırılganlık derecelerini arttırmaktadır ve bu durum, onları borç krizine doğru ilerletmektedir (Chick, 1995: 33).

Bu isimlerin yanında Post Keynesyen ekonominin gelişmesinde katkıları bulunan birçok ekonomist vardır. Bunlar arasında, Davidson'un döneminden Alfred Eichner, Kalecki'nin firma teorisini geliştirmiştir. 1973 yılında yazdığı 'Oligopol Altında Markup'ın Belirlenmesi Teorisi' günümüz firma ve fiyatlama teorisine ışık tutmuştur. Fransa'da ise, Alain Parquez öncülüğündeki bir grup tarafından para üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu grup, çalışmalarında Keynesyen ve Marksist analizleri birleştirmiştir (Dow, 1991: 180). Bu dönem içinde ayrıca, Basil Moore'un para üzerine yaptığı çalışmalar Post Keynesyen ekonomi için önemlidir. Moore, Kaldor'un paranın içselliği ile ilgili çalışmasının üzerine kendi teorisini geliştirmiştir. Bu isimlerin yanında, Jan Kregel, Philip Arestis, Malcolm Sawyer, Sheila Dow, Victoria Chick, Anthony Thirlwall, Marc Lavoie, Randall Wray, John McCombie, Peter Kreisler ve birçok yeni nesil Post Keynesyenin, Post Keynesyen iktisadın gelişiminde katkıları olmuş ve olmaktadır.

POST KEYNESYEN YAKLAŞIMDA TEMEL EKONOMİK KONULAR

Post Keynesyenlere göre, bir ekonominin analizinde, sosyo-politik arajmanların, önemli ekonomik kurumların ve toplumu ilgilendiren teknik ve bilimsel gelişmelerin değerlendirilmesi gerekir. Ekonomide ortaya koyulan görüşleri ve uygulanan politikaları iyi analiz etmek için, Post Keynesyenlerin ekonomiyi ilgilendiren konulara nasıl yaklaştıklarının bilinmesi gerekir. Bu bakımdan, bu kısımda Post Keynesyen ekonomiyi daha iyi tanıtmak için Post Keynesyen ekonomiyi ilgilendiren, fiyatlama, yatırım, gelir dağılımı, büyüme ve para konularına değinilecektir.

Fiyatlama

Post Keynesyenler, iki tür piyasanın varlığından bahsederler. Birincisi, Ortodoks ekonomideki gibi, esnek fiyatlı rekabetçi piyasalardır. İkincisi, oligopolistik firmaların bulunduğu sabit fiyatlı piyasalardır (Kenyon, 1979: 34). Bu piyasalardaki fiyat değişimini Kalecki, birinci çeşit piyasalar için talepteki değişimlerle belirlenen fiyatlar, ikincisi için ise üretim maliyetindeki değişimlerle belirlenen fiyatlar olarak ikiye ayırmaktadır (Kalecki, 1971: 43).

Esnek fiyatlı piyasalar, hammaddelerin ve temel gıda maddelerinin yer aldığı piyasalardır. Bu piyasalarda piyasa arz ve talebine göre fiyat belirlenmektedir. Sabit fiyatlı piyasalar ise, nihai malların (işlenmiş ürünlerin) bulunduğu piyasalardır. Sabit fiyatlı piyasalarda, talep miktarındaki yükselişe istinaden üretim miktarı değişmekte olup, fiyat düzeyi değişmeden sabit kalır. Post Keynesyenler, buradaki iki çeşit piyasadan ikincisinin mevcut olduğunu belirtirler.

Post Keynesyen fiyatlama yaklaşımları maliyet-artı fiyatlama yöntemine dayanır. Kalecki'nin mark-up fiyatlama yaklaşımında, piyasaların eksik rekabetçi bir yapıda oldukları ve sektörler arasında fiyatların belirlenmesinde maliyet yapılarının farklılık gösterdiği belirtilmiştir. Kalecki, kısa dönemde bilgi eksikliğinden dolayı denge koşullarının oluşmayacağını belirtmiştir. Bu nedenle, firmalar fiyatlarını belirsizlik durumunda belirlediklerinden kârlarını maksimize etme çabası içinde olmayacaklardır (Reynolds, 1996: 74). Kalecki'nin fiyatlama yaklaşımı aşağıdaki gibidir (Kalecki, 1971: 45):

$$p = mu + n\bar{p} \quad (1)$$

Eşitlik 1'de, firmanın fiyatı p ; endüstrideki ortalama fiyat \bar{p} ; ortalama asıl maliyetler u ; firmanın monopol derecesini gösteren pozitif katsayılar ise m ve n 'dir. Firma fiyatını oluştururken dolaysız maliyetlere mark-up ekler.

Maliyet-artı fiyatlamaya ilişkin diğer bir yaklaşım olan tam-maliyet fiyatlama yaklaşımı R.L. Hall ve C.J. Hitch tarafından açıklanmıştır. Bu yaklaşımda, firmalar fiyatlarını oluştururken tüm maliyetlerini dikkate alırlar. Böylece, tam-maliyet yöntemi birim maliyetlere bağlıdır. Eşitlik 2'de tam-maliyet fiyatlama yaklaşımı gösterilmiştir (Lavoie, 2001: 29):

$$p = (1 + \phi)TC/q \quad (2)$$

Eşitlik 2'de, firmanın fiyatı p , net maliyetleme marjini ϕ , toplam maliyetler TC , gerçek çıktı düzeyi de q ile gösterilmiştir.

Andrews ve Brunner tarafından açıklanan normal-maliyet fiyatlama yaklaşımı, en çok kabul edilen maliyet-artı fiyatlama yaklaşımıdır. Normal-maliyet fiyatlama yaklaşımında, firmalar çıktının normal seviyelerinde birim maliyetlere bir maliyet marjini ekleyerek fiyatları belirlerler. Andrews'e göre normal bir durumda, çoğunlukla cari planlanan dönemde üretim faktörlerinin fiyatları sabittir (Esen & Yıldırım, 2012: 81). Normal-maliyet fiyatlama yaklaşımı Eşitlik 3'deki şekildedir (Lavoie, 2001: 29):

$$p = (1 + \phi)TC_s/q_s \quad (3)$$

Eşitlik 3'de, firmanın fiyatı p ; net maliyetleme marjini ϕ ; normal toplam maliyet TC_s ; çıktının normal seviyesi de q_s ile gösterilmiştir. Tam-maliyet fiyatlama yöntemindeki gibi, bu yaklaşımda da dolaysız maliyetler ile sabit maliyetler göz önünde bulundurulmuştur. Ancak birim maliyetler çıktının bazı normal düzeylerinde dikkate alınmıştır.

Fiyatlama yaklaşımları arasında firmaların en çok tercih ettiği yöntem normal-maliyet fiyatlama yaklaşımıdır. Bunun yanında, çoğu iktisatçı ise bu yaklaşımlar arasında kullanımının kolay olması sebebiyle mark-up fiyatlama yaklaşımını karmaşık makroekonomik sorunların çözümünde kullanmaktadır.

Yatırımlar

Post Keynesyen yatırım teorisi Keynes ve Kalecki'nin 1930'lu yıllardaki çalışmalarıyla başlar. Post Keynesyenlere göre, firma yatırım harcamalarına yönelik olarak başlıca şu kararları vermelidir (Harcourt & Kenyon, 1976: 449): Birincisi, ürün seçimidir. Firma yatırım kararı verirken, planlarını seçtiği ürüne uygun olarak yapacaktır. İkinci olarak, ekstra kapasitenin miktarının her bir dönem için ileriye dönük olarak saklanabileceğine ilişkin karar vermelidir. Üçüncü olarak, yapılacak yatırımın çeşidine karar vermelidir. Diğer bir ifadeyle, aynı ürünü üreten alternatif üretim yolları arasında seçim yapılmalıdır. Son olarak ise, finansman yöntemine ve maliyetine ilişkin olarak karar vermelidir.

Arestis'e (1997: 16) göre yatırım kararlarını etkileyen başlıca faktörler şu şekildedir:

- Beklenen ve gerçekleşen kârlılık
- Beklenen ve gerçekleşen büyüme talebi
- Finansmanın bulunması ve maliyeti
- Kapasite kullanımı

Post Keynesyenlere göre yatırım kararlarını etkileyen faktörleri bu şekilde sıralamak, bu kararları modellemekten daha kolaydır. Çünkü yatırım kararlarını modellerken ortaya beklentilerin modellenmesinin zorluğu ve içinde bulunulan dünyanın belirsizliği sorunları çıkmaktadır.

Yatırımın Post Keynesyen ekonomi içinde önemli bir yeri vardır. Çünkü yatırım, hem büyüme ve konjonktürle hem fiyatlamayla hem de gelir dağılımıyla sıkı bir ilişki içindedir. Bunun yanında, yatırım ileriye dönük beklentilerin nasıl oluşturulacağı konusuyla da ilgilidir. Ayrıca, yatırım harcamalarının finanse edilmesi zorunluluğu onu, finansal piyasaların yapısı, ödünçleri ve paranın yaratımı konularıyla da bir ilişkiye sokmuştur.

Keynes'in yatırımın belirleyicileriyle ilgili düşünceleri Neo-klasik teoriden, yatırım harcamalarının kârlılığı üzerine olan beklentilere ve finansal piyasa fiyatlarının belirlenmesindeki beklentilere yapılan vurgulama bakımından farklılık gösterir. Keynes Genel Teoride yatırım talebi eğrisini, sermayenin marjinal etkinliği eğrisi olarak açıklamıştır. Keynes'e göre, bu eğri aşağıya doğru eğimli olduğu için sermaye malları için artan bir talep, onları üretme maliyetini arttıracaktır ve herhangi bir sermaye çeşidinin artan bir arzı da onun muhtemel getirisini azaltacaktır. Bunun yanında Keynes, yatırım için finansman arzının, ilgili faiz oranını belirleyen likiditeden vazgeçen kamu ve bankaların isteğinden geldiğini görmüştür (Mott, 2003: 205-206). Kalecki, Keynes'in yatırım teorisini yeterli derecede dinamik olmaması nedeniyle eleştirmiştir. Kalecki, veri bir sermayenin marjinal verimliliği eğrisinin ve ilgili faiz oranlarının karışımının yatırımı belirleyeceği görüşünü sorgulamıştır (Mott, 2003: 206).

Post Keynesyen yatırım görüşünde içsel fonların önemli bir yeri vardır. Post Keynesyenlere göre, yatırım harcamalarının finansmanının çoğu işçilerin tasarrufları yoluyla değil, dağıılmayan kârlar yoluyla olur. Çünkü gerçek hayatta çalışanların çoğunun elde ettiği ücret geliri ve tasarrufu çoğunlukla tüketim harcamalarına gitmektedir ve böylece firma yatırımlarının bu kaynaklardan finanse edilmesi mümkün olmamaktadır. Bu bakımdan, oligopolistik firmaların fiyatlama kararları ile yatırım planları ve yatırım

harcama düzeyleri arasında bir ilişki vardır. Oligopolistik firmalar, ellerindeki güçler sayesinde fiyatlama yaparken marjlarını normal üretim maliyetinin üzerinde oluşturur. Böylece, yatırım harcamaları için gerekli olan fon kaynağı, iç kaynaklardan sağlanmış olur (Kenyon, 1979: 38). Bazı durumlarda, gereksinim duyulan ek kaynaklar da, firmanın fiyatlama politikası yoluyla kâr marjlarının (limitler dâhilinde) daha da artırılması yoluyla sağlanabilir. Dolayısıyla burada, planlanmış yatırım harcamaları ile mark-up arasında dolaysız bir bağlantı kurulmuştur.

Post Keynesyen yatırım modelleri içinde Davidson'un 1970'lerde oluşturduğu yatırım modeli, finansman maliyeti olarak sadece faiz oranlarını ve yatırım projelerinin değerinin ölçüsü olarak da sermaye piyasası fiyatlarını görmektedir. Bunun yanında, 1980'lerde Steven Fazzari ve birkaç farklı yazar, yatırım üzerine Post Keynesyen görüşü ampirik destek sunmuşlardır. Fazzari ve Mott (1986), çalışmalarında yatırımın açıklanmasında çıktı talebinin, içsel finansmanın ve borç yükü ölçülerinin rolünü göstermişlerdir (Mott, 2003: 208).

Gelir Dağılımı

Post Keynesyen analizde, yatırım harcamaları gelir dağılımıyla da ilişkilendirilmiştir. Post Keynesyen ekonominin gelir dağılımı yaklaşımında hareket noktası olarak Keynes'in hasıla ve istihdam teorisinin 'hasıla ve istihdamın düzeyi bütünüyle yatırım miktarına bağlıdır' temel önermesi alınmıştır. Post Keynesyenler, Keynes'in bu önermesini genişleterek, yatırımların sadece hasılanın ve istihdamın temel belirleyicisi olmadığını, aynı zamanda, ücretler ve kârlar arasındaki milli gelir dağılımının da temel belirleyicisi olduğunu ifade etmişlerdir (Kregel, 1979: 46). Yatırımın, gelir dağılımı üzerindeki önemine ilişkin olarak Pasinetti, yatırım oranı üzerindeki kontrolün, gelir dağılımı üzerindeki kontrolü ifade ettiğini belirtmiştir (Arestis, 1997: 17).

Keynes, Genel Teorisinde dağılım sorunuyla tam olarak ilgilenmemiştir. Bunun yerine, gelir dağılımının, istihdam düzeyi ve özellikle toplam talep düzeyi ve kompozisyonu üzerine etkileri ile ilgili birtakım önermelerde bulunmuştur (Kregel, 1979: 46).

Post Keynesyen gelir dağılımı üzerine en büyük etkiyi Michal Kalecki yapmıştır. Kalecki çalışmalarında, yatırım, fiyatlar ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiler üzerinde durmuştur. Kalecki'nin modeli iki sınıflı (işçiler ve kapitalistler) üretim modelidir (Akyüz, 1977: 232). Kalecki'nin modelinde, işçiler kazandıklarını harcarlar, kapitalistler de harcadıklarını kazanırlar. İşçiler bütün ücret gelirleri ile tüketim harcaması yapmaktadır ve marjinal tasarruf eğilimleri sıfırdır. Diğer bir ifadeyle, işçiler tasarruf yapmamaktadır. Buna karşın, kapitalistler, gelirlerinin bir kısmını tüketime, bir kısmını da tasarrufa ayırmaktadırlar ve aynı zamanda da yatırımcıdırlar (Kalecki, 1971: 36). Kalecki'nin modelinde, toplam gayrisafi kâr, yatırım oranı ve kapitalistlerin tüketim eğilimi tarafından belirlenir.

Kalecki'nin bu modeli çerçevesinde, kapitalistler milli gelirden kâr olarak aldıkları payı, yatırıma harcadıkları miktarı artırarak, artırabilirler. Daha yüksek yatırım düzeyi toplam hasılda bir artış yaratacaktır. Öte yandan, kapitalistler yatırım yapmaktan ziyade, kârlarını daha yüksek yaşam seviyesi için harcasalar bile, kâr gelirlerinde bir azalma olmayacaktır. Kapitalistlerin geliri olan kâr, bu açıdan, nasıl harcanacağından bağımsızdır

(Kregel, 1979: 53). Burada, yatırımların gelir yaratıcı rolü ve dağılımdaki etkisi nedeniyle, gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişki de görülmektedir.

Kaldor'un da gelir dağılımıyla ilgili çalışması vardır. Kaldor çalışmasında, kârların (kapitalistlerin) tasarruf eğiliminin ücretlerin (işçilerin) tasarruf eğiliminden büyük olduğunu, ücretler ve kârlar arasındaki ilişkiyi yatırımın belirlediğini ifade etmiştir. Dolayısıyla Kaldor, yatırımın gelire olan oranındaki değişikliklerin, kâr ve ücretlerin toplam gelir içindeki payları üzerinde ne gibi değişikliklere yol açacağını göstermektedir. Kaldor, ekonomide tam istihdam koşullarının hüküm sürdüğünü ve hem ücretli hem de ücret dışı gelir gruplarının her ikisinin de tasarruf eğilimlerinin sabit olduğunu varsaymaktadır (Peterson, 1976: 467). Modelin başlangıç noktası, Kalecki'nin modelindeki gibi, milli gelirin sınıflar arasındaki paylaşımıdır (Kaldor, 1955: 95).

Kaldor'un modelinde, kapitalistlerin tasarruf eğilimi ücretlilerin tasarruf eğiliminden büyük olduğunda, yatırım-gelir oranındaki bir artış, kâr-gelir oranında bir artışa neden olacaktır. Diğer bir ifadeyle, yatırımların milli gelir içindeki payının artması, kâr oranının da artmasına yol açacaktır. Modelde, kapitalistler kârlardan elde ettikleri gelirin bir kısmını tüketim mallarına harcarsa, milli gelirden alacakları pay daha fazla olacaktır. Burada, milli gelirin nispi paylarını belirleyen iki temel faktör vardır: Birincisi, yatırımın milli gelire oranı; ikincisi de, kâr geliri elde edenlerin tüketim eğilimidir (Eichner & Kregel, 1975: 1297-1298).

Kaldor modelinin bir uzantısı olan Pasinetti modeli de, gelir dağılımıyla ilgili olarak, işçilerin tasarruf yapmaları durumunda, kâr gelirlerinin akışının kısmen işçilere gideceğini; fakat bunun, toplam kâr gelirleri miktarını değiştirmeyeceğini söylemektedir. Pasinetti'ye göre, toplam kârlar tamamen firmaların ve hükümetin harcama kararlarına bağlıdır.

Kaldor modelinde hem işçiler hem de kapitalistler tasarruf yapmaktadır. Kapitalistler yaptıkları tasarruflar karşılığında kâr geliri elde ettikleri halde, işçiler tasarrufları karşılığında ne bir faiz ne de bir kâr geliri elde etmektedirler. Pasinetti bu durumun, işçilerin tasarruflarının kapitalistlere karşılıksız olarak aktarılması anlamına geldiğini; oysa tasarrufların, üretim araçlarının mülkiyetini sağladığını belirtmektedir. Pasinetti'nin modelinde de Kaldor'un modelindeki tasarruf fonksiyonlarının geçerli olduğu ifade edilmekte; sadece kapitalistlerin yatırım yaptıkları ve yalnızca kâr geliri elde ettikleri ifade edilmektedir. İşçilerin tasarrufları ise onları üretim araçlarının mülkiyetine ortak etmektedir. İşçiler tasarruflarıyla tahvil satın alarak kapitalistlere borç verecek veya hisse senedi satın alarak üretim araçlarının mülkiyetine sahip veya ortak olacaklardır. Eğer işçiler tahvil satın alıyorsa, bunun üzerinden elde ettikleri gelir faiz geliridir. Kapitalistlerin, işçilere tasarrufları karşılığında ödedikleri gelir, toplam kârların bir parçası olmakta ve böylece, işçiler hem ücret geliri hem de kâr geliri elde etmektedirler. Kaldor modelinden farklı olarak bu modelde, işçilerin tasarruf eğilimlerinin sıfır olması durumu söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla, işçilerin kâr geliri elde etmesi için uzun dönemde net tasarruf ve birikim yapmaları gerekmektedir. Bunun yanında, modelin Kaldor modelinden ayrılan en önemli sonucu, kâr oranının işçilerin tasarruf eğiliminden bağımsız olmasıdır. İşçilerin tasarruf eğilimlerinin etkilediği tek şey, toplam kârların ve dolayısıyla milli gelirin sınıfsal dağılımıdır (Akyüz, 1977: 563-568).

Post Keynesyenler içinde gelir dağılımıyla ilgili diğer önemli bir katkı Sidney Weintraub'dan gelmiştir. Weintraub, gelirin işlevsel dağılımını, gelir ve istihdam kuramında önemli bir yere sahip olan toplam arz yoluyla çözümlenmeye çalışmıştır. Weintraub, sabit fiyatlar yerine cari fiyatlar yoluyla kurulan bir toplam arz işlevinin, gelir

ve istihdam kuramıyla gelir dağılımı arasındaki bağlantıyı oluşturduğunu ifade eder. Weintraub, toplam arz eğrisini, istihdam ve çıktı düzeyi değıştikçe işlevsel gelir dağılımının nasıl değıştiğini göstermekte kullanır. Bunun yanında, toplam talep düzeyini de gelirin işlevsel dağılımına bağlamıştır (Peterson, 1976: 469). Weintraub'un modelinde gelirin toplam arz (Z) ile ilişkilendirilmiş dağılımı şu şekildedir (Weintraub, 1977: 27):

$$Z = wN + F + R \quad (4)$$

Burada; w , veri ücret oranını; N , istihdam miktarını; F , sabit ödemeler miktarını (sermaye stokunun sabitliği ve analizin kısa dönem doğası gereği sabit varsayılır) ve R , kârı göstermektedir. Eşitlik 4'deki toplam arzın parasal hasıla yoluyla ölçülen bu üç bileşeni milli gelirin ücretler, sabit gelirler ve rant şeklinde paylaştırıldığını göstermektedir. Weintraub'a göre, kısa dönemde azalan verim ilkesinin ve parasal ücret oranının sabit kaldığı varsayımı altında, gelir ve çıktı düzeyindeki bir artış, milli gelirin paylaşımı açısından büyük olasılıkla ücretlilerin ve sabit gelir elde eden kişi ve grupların aleyhinde olurken; kâr elde edenlerin lehinde olacaktır.

Büyüme ve Konjonktür

Post Keynesyen ekonomide büyümenin, gelir dağılımı, yatırım, fiyatlama ve sermaye birikimi ile yakın bir bağlantısı vardır. Post Keynesyen ekonomi hem uzun dönem hem de kısa dönem analizlerle ilgili olaylarla ilgilenir. Ekonomik faaliyetteki konjonktür dalgalanmaları, kapitalist ekonomilerin doğasında vardır. Konjonktür dalgalanmalarının derecesi, hükümet faaliyetlerinden ve diğer birçok faktörden etkileniyor olabilir. Kapitalist ekonomilerin konjonktürü sınırlandırması mümkün değildir. Konjonktür dalgalanmaları içsel bir olay olarak görülür ve bu yüzden kapitalist ekonomik sistemin normal fonksiyonu içinde ortaya çıkmış olarak analiz edilmek zorundadır. Dışsal şoklar ise, herhangi bir konjonktürü etkileyebilir; fakat konjonktürün temel nedeni değildir (Arestis, 1997: 18-19).

Post Keynesyen ekonomik analiz tarihsel süreçte, zaman boyunca genişleyen bir ekonomik sistemle ilgilenir. Bu sistem içinde büyüme dinamikleri önemli bir yere sahiptir. Post Keynesyen analizde büyüme dinamikleri Roy F. Harrod'un çalışmalarına dayanır. Harrod, çalışmalarında Keynes'in düşüncelerini dinamik bir oluşum içine yerleştirmeye ve geliştirmeye çalışmıştır. Harrod'a göre, Keynes'in statik analiz modelini dinamik bir duruma taşımak için gelirin büyümekte olması gerekir. Bu, planlanan yatırımların artması ve aynı zamanda tasarrufların da onlara ayak uydurması anlamına gelmektedir (Arestis, 1992: 205-206).

Harrod'un modelinde, herhangi bir zaman dilimindeki net tasarruf, bu dönem içinde elde edilen gelirin sabit bir oranıdır. Analizde, ex-ante tasarruf ve ex-post tasarruf eşittir. Planlanan yatırım ile tasarruf arasındaki herhangi bir farklılık, tamamen yatırımın planlanandan farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Planlanmış yatırım, gelir düzeyindeki değışikliklere bağlıdır. Harrod'a göre büyüme, tasarruf eğiliminin gerekli sermaye-hasıla katsayısına oranı olarak tanımlanabilecek gerekli bir büyüme oranına gidecektir. Çünkü bu oran, yatırım ve tasarrufların zaman boyunca eşit oldukları bir orandır. Diğer bir ifadeyle, üreticiler planladıkları çıktıdaki bir artışın toplam talepteki bir artışla tamamen eşleştiğini gördükleri sürece gerekli bir büyüme oranı sürdürülecektir (Arestis, 1992: 207). Gerekli büyüme oranı, girişimcileri ekonomik faaliyetin sonucu itibarıyla memnun eden bir büyüme hızıdır. Fakat gerekli büyüme yolu istikrarsızdır. Gerçek büyüme oranının, gerekli büyüme oranından herhangi bir farklılığı, ekonomiyi bu gerekli büyüme oranından daha da

uzaklaştırıcaktır. Modelde gerçek büyüme oranı, gerekli büyüme oranından büyük olduğunda, ekonomi çıktının arttığı bir durumdadır. Toplam talep ise toplam arzın artışından daha hızlı artmaktadır. Böyle bir durumda, gerçek yatırım sürekli olarak planlanan yatırımın gerisinde kaldığından, ekonomi sürekli bir sermaye yetersizliği ile karşı karşıya olacaktır. Sonuçta, girişimciler ekonominin sermaye yetersizliğini gidermek için planlanan yatırımları arttırmaya çalıştıkça, gerçek büyüme oranı gerekli büyüme oranından daha fazla uzaklaşacaktır (Peterson, 1976: 419). Gerçek büyüme oranı, gerekli büyüme oranından küçük olduğunda, planlanmış (ex-ante) yatırım, gerçek (ex-post) yatırımdan daha küçüktür. Dolayısıyla, aşırı kapasite ortaya çıkacaktır. Bunun sonucunda ise ekonomide bir durgunluk ortaya çıkacaktır.

Harrod'un ifade ettiği diğer bir büyüme oranı da doğal büyüme oranıdır. Bu oran, emeğin tam istihdamı ile tutarlı, teknolojik gelişmelerden dolayı verimlilikteki artışlara izin veren bir orandır. Bu yüzden bu oran, önemli ölçüde dışsal olarak belirlenen teknik ilerleme hızına ve demografik faktörlere dayanmaktadır. Harrod'a göre, doğal büyüme oranı ile gerekli büyüme oranı farklı faktörlere dayandıkları için ikisinin uyum sağlamasını gerektiren herhangi bir mekanizma yoktur. Eğer doğal büyüme oranı gerekli büyüme oranından büyük olursa, uzun dönemde sürekli olarak artan bir işsizlik ortaya çıkacaktır (Akyüz, 1977: 265). Ters durumda ise, hızlanan enflasyonla birlikte tam istihdam sağlanacaktır.

Sonuç olarak, Harrod'un büyüme durumunu açıklamak için Genel Teoriyi genişletmesi Post Keynesyen dinamik büyüme analizinin temelini oluşturmuştur (Arestis, 1992: 208). Harrod'a göre, ekonomik genişleme doğası gereği istikrarsızdır ve dolayısıyla büyüme, her zaman istikrarlı olmayacaktır ve ekonomi, tam istihdamı sağlayacak otomatik bir mekanizmaya sahip değildir.

Joan Robinson, yatırım ve teknik değişimle birlikte gelir dağılımının büyümenin önemli belirleyicileri olduğunu ifade etmiştir. Fakat gelir dağılımındaki değişikliklerin tam istihdamı sağlayacağına inanmamaktadır. Ona göre, belirli bir zamandaki büyüme oranı, temelleri geçmişteki ekonomik, toplumsal ve teknolojik gelişmeler de atılmış bir olgudur (Arestis, 1992: 211). Robinson, zamanın ve tarihin büyüme süreci üzerindeki etkisini vurgulamak için ekonomileri karşılaştırma metodunu uygulamıştır. Robinson, bir ekonominin uzun dönem büyümesinin temel belirleyicilerinin; başlangıç sermaye donanımı, reel ücret oranı, emek gücünün büyüme oranı ve teknik ilerleme hızı olduğunu ifade etmiştir (Eichner & Kregel, 1975: 1295).

Post Keynesyen literatürde yabancı sektörden gelen talebin de büyüme üzerinde etkisi vardır. Bu literatür, büyüme analiziyle bir kümülatif süreç olarak ilgilenmektedir. Kaldor, kümülatif nedensellik ifadesini, ekonomilerin gerçek performansını açıklamak için kullanmıştır. Kaldor, yabancı sektörden gelen talebe, büyüme süreci hareketinin oluşumunda önemli bir rol yüklemiştir. Kaldor'a göre, ekonominin farklı sektörlerinde değişken getirilerin varlığı ve artan getirilerin başlıca sermaye malları sektöründe olması sebebiyle, çıktı ve talep kompozisyonunun verimlilik değişim hızı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Üretken yapıdaki yüksek yatırım-toplam talep oranı ve sermaye malları sektörü oranının yüksekliği, verimlilik değişikliklerini olumlu anlamda arttırmakta; bu da ekonominin uluslararası performansını geliştirmekte, kümülatif süreçleri oluşturmakta ve yoğunlaştırmaktadır.

Kaldor, tüketim-yönlü ve ihracat-yönlü büyüme kavramları arasında ayırım yapmıştır. Ona göre, ihracat-yönlü büyüme, tüketim-yönlü büyümeye göre daha arzu edilen

bir durumdur. Kaldor'a göre, tüketim-yönlü büyümenin, verimlilik ve uluslararası rekabet üzerinde uzun dönem negatif etkileri vardır. Çünkü tüketim-yönlü büyüme, ekonominin üretken yapısındaki artan getirili olmayan sektörlerin ağırlığını arttırmaktadır (Panico, 2003: 174). Bu ayrım Kaldor'un çalışmasına temel teşkil etmekte olup, diğer iktisatçılara da esin kaynağı olmuştur.

Robert Dixon ve Anthony Thirlwall, ihracat-yönlü bir büyüme modeli sunmuşlardır. Diğer yandan Thirlwall, büyümenin ödemeler bilançosu dengesi tarafından nasıl sınırlandırılmış olabileceğini gösteren dinamik bir analiz yapmıştır. Ülkeler arasındaki büyüme oranlarındaki farklılıkları ve ülkelerin GSYH düzeylerindeki kümülatif uzaklaşmaları açıklayan Thirlwall'ın bu çalışmasının ampirik uygulamaları Dixon ve Thirlwall'ın modeline göre daha tatminkar sonuçlar üretmiştir. Thirlwall'ın analizine göre, endüstri çıktısının yüksek büyüme oranları, verimliliğin büyüme oranının yükselmesine neden olmaktadır. Ayrıca, Thirlwall'a göre, ithalat için talebin gelir esnekliği yüksek olan ve ihracat için talebin gelir esnekliği düşük olan ülkeler, toplam talebi genişletmek için yaptıkları girişimlerde hükümetleri kısıtlayan ödemeler dengesi güçlükleri ile karşılaşmalar (Arestis, 1997: 67).

Hyman Minsky, büyüme konusunda istikrarsızlıklarla ilgilenmiştir. Minsky'e göre, bir dönemin istikrarlı ekonomik büyümesi, kapitalistleri riskten kaçınma kararlarını gözden geçirmeye itecektir. Bu durum onları, genişlemelerini finanse etmek için borç almaları konusunda istekli yapacaktır. Bu da, kırılabilirliği artırarak, kaçınılmaz bir şekilde finansal gerilimin ve büyüme oranında bir çöküşün olduğu bir dönemle sonuçlanacaktır. "İstikrar, istikrar bozucudur" hipotezi, büyüme oranı ile kapitalistlerin gelişimi ve dolayısıyla yatırım oranı arasında bir bağlantı sağlayarak, Post Keynesyen büyüme teorisinin Harrodcu temellerini işaret etmektedir (Keen, 2003: 179).

Paranın Rolü

Neo-klasik teoride para nötrdür ve nominal fiyatları belirlemesi dışında paranın önemli bir rolü yoktur. Neo-klasik ekonominin paraya bu yaklaşımına, Post Keynesyenler alternatif bir yaklaşım getirmişlerdir. Keynes'in ve Post Keynesyenlerin ekonomik analizlerinde para nötr değildir ve tarihsel zaman bağlamında ve belirsiz bir geleceğin varlığı altındaki kapitalist ekonomilerde hem kısa hem de uzun dönemde paranın önemli bir rolü vardır (Cottrell, 1994: 589). Post Keynesyenlere göre para, belirsizlik altında şimdiki zaman ile gelecek arasında bağlantı sağlayan bir araçtır. Dolayısıyla, para dışsal değil, kurumsal gelişmelerle birlikte ekonomik sistemin bir parçası olarak içseldir.

Para arzının içselliği ile ilgili olarak Keynes, para arzının artan döner sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için banka kredi talebi tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Keynes, para arzının kredi talebine bağlı olduğunu ifade ederek, para arzının içselliğinin önemini vurgulamıştır (Işık, 2004: 68-69).

Robert Pollin, gelişen Post Keynesyen ekonomi literatüründe, para arzının içselliği ile ilgili iki farklı teorisin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Pollin'e göre, her iki yaklaşım da genel bir başlangıç noktasını paylaşır: Para arzı büyüme oranı ve daha da önemlisi, kredi ediniminin esas olarak finansal piyasalardaki talep baskıları tarafından belirlendiği düşüncesidir. Pollin, her iki yaklaşımın da Alan Holmes'in 1969'daki bir yazısındaki "gerçek dünyada, bankalar süreç içinde kredi verirler, mevduat yaratırlar ve daha sonra rezerv ararlar" değerlendirmesini kabul ettiğini; farklılığın ise, "daha sonra rezerv ararlar"

sürecinin açıklamasında yattığını belirtir. Diğer bir ifadeyle farklılık, bankaların (ve diğer aracı kurumların) süreç içinde daha çok kredi verip, mevduat yarattıktan sonra, gerekli olan ek rezervleri nasıl ve nereden elde ettikleri hususundadır. Bu bakımdan Pollin bu iki perspektifi, tam içsellik teorisi ve yapısal içsellik teorisi olarak ikiye ayırmıştır (Pollin, 1991: 367-368). İki yaklaşım temel olarak faiz oranlarının nasıl belirlendiği üzerinde farklılaşmaktadır. Tam içsellik yaklaşımına göre faiz oranları merkez bankası tarafından dışsal olarak belirlenirken; yapısal içsellik yaklaşımına göre, para arzı gibi faiz oranları da ekonomide içsel olarak belirlenir.

Pollin, para arzına tam içsellik yaklaşımının başlıca temsilcileri olarak Kaldor, Moore, Lavoie, ve Weintraub'ı saymıştır. Bu görüşü savunan Post Keynesyenlere göre, kredi arzının üretim yasalarına bağlı olmaması nedeniyle, kredi arzını aşan kredi talebi faiz oranlarını yükseltmez. Diğer bir ifadeyle, finansal sektörde banka kredi faiz oranlarına denge piyasa yaklaşımı uygulanamaz. Bu açıdan Kaldor, “herhangi bir zamanda veya bütün zamanlarda faiz oranlarının merkez bankası tarafından, para stokunun ise, kredi talebi tarafından belirleneceğini” ifade etmektedir. Yani, para arzı içsel ve talep yönlü iken, faiz oranı dışsal olarak merkez bankası tarafından belirlenmektedir (Rousseas, 1998: 99). Moore ve Kaldor'a göre, kredili işlemlerin olduğu para ekonomilerinde merkez bankasının finansal istikrarı sağlama yükümlülüğü, faiz oranlarının dışsal olarak belirlenmesine neden olmaktadır (Işık, 2004: 159-160).

Moore'a göre, merkez bankasının temel rolü piyasa faiz oranlarındaki büyük ölçekli dalgalanmaların ortaya çıkmasını önlemektir. Bu nedenle merkez bankası, dışsal olarak belirlediği kısa vadeli faiz oranında bankaların tüm rezerv taleplerini karşılar. Eğer, merkez bankası, bankaların rezerv taleplerini karşılamazsa, reel üretim hacminin sürekli artışı sağlayacak bir toplam talep düzeyinin oluşması da olası olmayacaktır (Togay, 2001: 70-71). Bu açıklamalarıyla beraber Moore, para arzının belirli bir faiz oranında yatay olduğunu ifade eder. Bu açıdan da Moore ve diğer tam içselliği savunan iktisatçılar yataycılar (*horizontalists*) olarak anılmaktadır. Burada önemli nokta, faiz oranlarının merkez bankası tarafından politika aracı olarak değiştirilebileceğidir (Moore, 1988: 398).

Tam içsellik yaklaşımında para arzının içselliği nominal ücretlerin artış oranı ile ilişkilendirilirken, yapısal içsellik yaklaşımında para arzını içsel hale getiren olgu faiz oranlarının artışıdır (Togay, 2001: 71).

Yapısal içsellik yaklaşımına göre, ekonomide kredi talebi arttıkça faiz oranları yükselir. Yani, bankalar perakende piyasalarda belirledikleri faiz oranından kendilerine yönelik tüm kredi taleplerini karşılayamazlar. Merkez bankasının bankalara yönelik miktar kısıtlamaları uygulaması halinde Wray, bankalar toptan fon piyasalarında fiyat alıcı-miktar belirleyici olsalar bile, tüm bankaların bu piyasalardan aynı faiz oranından fon elde edemeyeceklerini ifade etmektedir. Eğer, bankalar büyüme yoluna giderlerse toptan fon piyasalarından katlandıkları maliyet artacaktır. Bu da, kredi faiz oranlarının artması sonucunu doğuracaktır. Faiz oranlarının artışı finansal yeniliklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bütün bunlar, bir yandan merkez bankasının finansal istikrarı sağlamak için finansal sisteme müdahalesini zorunlu kılarken; diğer yandan, merkez bankasının faiz oranlarını dışsal olarak belirleme gücünü azaltmaktadır ve bu şekilde faiz oranı içsel hale gelmektedir (Togay, 2001: 73).

SONUÇ

Ortodoks ekonomi anlayışına alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkan Post Keynesyen ekonominin temeli esasen Keynes'in 1936'da yayınladığı kısaca Genel Teori olarak adlandırılan kitabına dayanmaktadır. Bununla birlikte, Post Keynesyen ekonominin ayrı bir düşünce okulu olarak gelişimi 1970'li yıllardan itibaren olmuştur. Post Keynesyen ekonomi başlangıçta Ortodoks ekonomiye alternatif bir anlayış olarak görülse de, zaman içinde gelişen kendine özgü düşünce yapısı ve metodolojisiyle, günümüzde hâlâ ekonomiye ilişkin çeşitli alanlarda gelişimini sürdürmektedir.

Bu çalışmada, ekonomi literatüründe tam olarak bilinmeyen Post Keynesyen okulun temelleri ve gelişimi açıklanarak, çeşitli konulardaki görüşleri ifade edilmiştir. Post Keynesyenlerin temel amacı, Keynes'in ve Kalecki'nin görüşleri çerçevesinde günümüzdeki gerçek ekonomik işleyişi açıklayan yaklaşımlar geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda Post Keynesyenler, Neo-klasikler ekonomistler gibi gerçek dünyayı çeşitli varsayımlar altında ideal bir yer haline getirmeye çalışmaktan ziyade, içinde yaşadığımız dünyanın ekonomik yönünü gerçekçi önermelerle açıklamaya çalışmaktadırlar.

Post Keynesyen ekonominin heterojen bir yapısı olmasına rağmen, Post Keynesyen ekonominin merkezinde efektif talep ilkesi yer almaktadır. Bu ilkeye bağlı olarak Post Keynesyenler, kıt kaynakları nasıl tahsis edileceği sorunundan ziyade; mevcut kaynakların nasıl genişletilebileceği ve talep yetersizliğinin nasıl ortadan kaldırılacağı üzerinde durmaktadırlar. Post Keynesyenler, tarihsel zaman içinde belirsizliğin hüküm sürdüğü gerçek dünyada, oluşturulacak beklentilerin oldukça önemli olduğunu ifade ederler. Ayrıca bu belirsiz ortam içinde kurumsal yapıların da oldukça önemli olduğunu belirtirler.

Post Keynesyen yaklaşımda piyasalar çoğunlukla oligopolistik bir yapıya sahiptir. Post Keynesyenlere göre, belirsizliğin var olduğu bir yapıda firmalar fiyatlarını marjinal maliyet-marjinal hasılat eşitliği yöntemiyle değil, maliyet yapılarına ilişkin olarak, maliyetlerinin üzerine bir kâr marjini koyarak belirlerler. Post Keynesyenler, ekonomi içinde yatırımların oldukça önemli bir değişken olduğunu ifade ederler. Çünkü yatırımlar; büyüme, fiyatlama ve gelir dağılımı ile ilişki içindedir. Post Keynesyenlere göre yatırımlar, sadece gelirin ve istihdamın temel belirleyicisi değil, aynı zamanda ücretler ve kârlar arasındaki gelir dağılımının da temel belirleyicisidir. Ayrıca, yatırımların büyüme üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Çünkü ekonomide istenilen büyüme oranlarının sağlanması için yatırımların içinde bulunduğu toplam talebin uyarılması gerekir. Yatırım harcamalarının finansmanı gerekliliği de yatırımları finansal piyasalarla, kredilerle ve para ile ilişkilendirmektedir. Özellikle, gelecekteki yatırımların finansmanı için kredilerin yaratılması gerekir. Bu da bankacılık sistemi doğrultusunda, krediler vasıtasıyla yaratılan paranın içselliğini ortaya koyduğundan, Post Keynesyenler açısından para arzı, kredi talebinde bulunan firmalar ile onlara kredi veren bankalar tarafından içsel olarak belirlenmektedir.

Post Keynesyen ekonomi bütün bu özellikleri, gelişimi ve farklı konulara getirdiği önermelerle Ortodoks ekonomi anlayışına karşı, gerçekçi, tutarlı ve uygun bir ekonomi yaklaşımı olarak gelişimini devam ettirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1977). *Sermaye, Bölüşüm, Büyüme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 400.
- Arestis, P. (1992). *The Post-Keynesian Approach to Economics: an Alternative Analysis of Economic Theory and Policy*. Aldershot: Edward Elgar Publishing.
- Arestis, P. (1996a). Post-Keynesian Economics: Toward Coherence. *Cambridge Journal of Economics*, (20), 111-135.
- Arestis, P. (1996b). Kalecki's Role in Post Keynesian Economics: An overview. *An Alternative Macroeconomic Theory: The Kaleckian Model and Post-Keynesian Economics*. (Ed. J.E. King). Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Arestis, P. (1997). *Money, Pricing, Distribution and Economic Integration*. London: Macmillan Press.
- Chick, V. (1995). Is there a Case for Post Keynesian Economics?. *Scottish Journal of Political Economy*, 42(1), 20-36.
- Cottrell, A. (1994). Post Keynesian Monetary Economics. *Cambridge Journal of Economics*, 18(6), 587-605.
- Davidson, P. (2003). Setting the Record Straight on A History of Post Keynesian Economics. *Journal of Post Keynesian Economics*, 26(2), 245-272.
- Dow, S. (1985). *Macroeconomic Thought: A Methodological Approach*. Oxford: Basil Blackwell.
- Dow, S. (1991). The Post-Keynesian School. *A Modern Guide to Macroeconomic Thought*. (Ed. D. Mair ve A. G. Miller). Aldershot: Edward Elgar Publishing.
- Dow, S. (2003). Post Keynesian Economics. *A Companion to the History of Economic Thought*. (Ed. W. J. Samuels, J. E. Biddle ve J. B. Davis). Oxford: Blackwell Publishing.
- Drakopoulos, S. A. (1999). Post-Keynesian choice theory. *Encyclopedia of political economy*. (Ed. P. A. O'Hara). Vol. 2, London: Routledge.
- Eichner, A. S. (1979). *A Guide to Post Keynesian Economics*. New York: M. E. Sharpe.
- Eichner, A. S. & Kregel, J. A. (1975). An Essay on Post-Keynesian Theory: A New Paradigm in Economics. *Journal of Economic Literature*, 13(4), 1293-1314.
- Esen, E. & Yıldırım, K. (2010). Belirsizlik Altında Fiyatlandırma Teorilerine Post Keynesyen Yaklaşımlar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 77-84.
- Fazzari, S. M. & Mott, T. (1986). The Investment Theories of Kalecki and Keynes: an Empirical Study of Firm Data, 1970-1982. *Journal of Post Keynesian Economics*, 9(2), 171-187.
- Hamouda, O. F. & Harcourt, G. C. (1988). Post Keynesianism: From Criticism to Coherence?. *Bulletin of Economic Research*, 40(1), 1-34.
- Harcourt, G. C. & Kenyon, P. (1976). Pricing and the Investment Decision. *Kyklos*, 29(3), 449-477.

- Hart, N. & Kriesler, P. (2014). Keynes, Kalecki, Sraffa: Coherence?. *Australian School of Business Research*, Paper No. 2014-06.
- Holt, R. & Pressman, S. (2001). What is Post Keynesian Economics. *A New Guide to Post Keynesian Economics*. (Ed. R. Holt ve S. Pressman). London: Routledge.
- Işık, S. (2004). *Para, Finans ve Kriz*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaldor, N. (1955). Alternative Theories of Distribution. *The Review of Economic Studies*, 23(2), 83-100.
- Kalecki, M. (1971). *Selected Essays on the Dynamics of Capitalist Economy 1933-1970*, London: Cambridge University Press.
- Keen, S. (2003). Growth Theory. *The Elgar Companion to Post Keynesian Economics*. (Ed. J. E. King). Cheltenham: Edward Elgar.
- Kenyon, P. (1979). Pricing. *A Guide to Post Keynesian Economics*. (Ed. A. S. Eichner). New York: M. E. Sharpe.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New York: Harcourt.
- King, J. E. (1999). Post-Keynesian Political Economy: History. *Encyclopedia of Political Economy*. (Ed. P. A. O'Hara). London: Routledge.
- King, J. E. (2002). *A History of Post Keynesian Economics Since 1936*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Kregel, J. A. (1979). Income Distribution. *A Guide to Post-Keynesian Economics*. (Ed. A. S. Eichner). New York: M. E. Sharpe.
- Lavoie, M. (1992). *Foundations of Post-Keynesian Economic Analysis*. Aldershot: Edward Elgar Publishing.
- Lavoie, M. (2001). Pricing. *A New Guide to Post Keynesian Economics*. (Ed. R. Holt ve S. Pressman). London: Routledge.
- Minsky, H. P. (1975). *John Maynard Keynes*. New York: Columbia University Press.
- Moore, B. J. (1988). Endogenous Money: Concluding Comments. *Journal of Post Keynesian Economics*, 10(3), 398-400.
- Mott, T. (2003). Investment. *The Elgar Companion to Post Keynesian Economics*. (Ed. J. E. King). Cheltenham: Edward Elgar.
- Panico, C. (2003). Growth and Income Distribution. *The Elgar Companion to Post Keynesian Economics*. (Ed. J. E. King). Cheltenham: Edward Elgar.
- Peterson, W. C. (1976). *Gelir, İstihdam ve Ekonomik Büyüme*. New York. Çeviren: Servet Mutlu, Eskişehir: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Pollin, R. (1991). Two Theories Of Money Supply Endogeneity: Some Empirical Evidence. *Journal of Post Keynesian Economics*, 13(3), 366-396.
- Reynolds, P. J. (1996). Kalecki's Theory of Prices and Distribution. *An Alternative Macroeconomic Theory: The Kaleckian Model and Post-Keynesian Economics*. (Ed. J. E. King). Boston: Kluwer Academic Publishers.

- Roncaglia, A. (1999). Sraffa, Piero (1898-1983). *Encyclopedia of Political Economy*. (Ed. P. A. O'Hara). London: Routledge.
- Rousseas, S. (1998). *Post Keynesian Monetary Economics*. Third Edition, London: Macmillan Press.
- Togay, S. (2001). Kasım 2000 Krizine Teorik Yaklaşım: Para Arzının İçselliği ve Minsky'nin Finansal İstikrarsızlık Hipotezi Üzerine Bir Not. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 16(182), 68-83.
- Weintraub, S. (1977). *An Approach to the Theory of Income Distribution*, Second reprinting, Westport: Greenwood Press.